

STANISLAV RAKÚS
Költők

A lift megáll a toronyház hetedik emeletén, Ján Dobrovodský kiszáll, és a villanykapcsoló után tapogatózik. Sűrű szürkület veszi körül, a pénteki késő este majdnem sötétje. Feldúltan és sértődötten tér haza, s ez a lelkiállapot általában jó termőtalaja az energikus elhatározásoknak.

Belép a lakásba, leveszi a cipőjét, ledobja a kabátját, és ruhástul végigfekszik az ágyon. Újra és újra felidézi magában, mennyire megalázta ma az iskola igazgatója, Jozef Pozdech, egy ötvenéves sikertelen költő. Hogy az alkoholelvonási tünetek tették-e, vagy annak hirtelen felismerése, hogy ő örök vesztes, nem tudni, mindenesetre az igazgató durván rátámadt. Minden előzmény nélkül kritizálni kezdte szakmai tudását, sőt lelki ürességét, amit állítólag közönye és a magasabb dolgok iránti katasztrofális érdektelensége okoz.

Hát így viselkedett vele ma Jozef Pozdech, ugyanaz a Jozef Pozdech, aki kocsmákba meg éjszakai lokálokba rángatta őt csak azért, hogy költészetének legalább egyetlen valódi, élő és szemmel látható címzettje legyen. Dobrovodský sosem tudott Pozdech verseire összpontosítani, volt, amit fölfogott, néhanapján ez vagy az elért a tudatáig, de ezzel be is fejeződött, ennél tovább sosem jutott. Bár szlovák szakos volt, nem vonzotta a költészet, soha életében egyetlen verset sem olvasott belső késztetésre, és a Pozdechhel való találkozási is csak abban a meggyőződésében erősítették, hogy a költészet is lehet gátlástalan és agresszív. A szavaltok elviselhetetlen perceit és a vers elhangzása utáni kínos, nehéz pillanatokat, amikor Pozdech vizsgálódva függesztette rá részeg tekintetét, csak az alkohol tudta Dobrovodský számára kissé megkönnyíteni. Abban is az alkohol volt segítségére, hogy arckifejezésével és gesztusaival olyan szintű egyetértést és elismerést fejezzen ki, amely felmentette a meg nem hallgatott vers szóbeli értékelésének kötelezettsége alól.

Sokat szenvedett Pozdech költészetétől. Az igazgató rögtön az esti iskolába való belépésekor rátele-

pedett – kezdő szlovák szakosként és családi kötelezettségektől mentes emberként ideális címzettje volt Pozdech alkotói nekibuzdulásainak.

Egyszer az igazgató a villájába is elrángatta éjszaka egy vers miatt, amit még nem volt ideje fejből megtanulni. Nyilván nem számított rá, hogy a felesége még ébren lesz. Röviddel azután, hogy a napaliban felkapcsolta a lámpát, az ajtóban megjelent az asszony, szétnézett, és amikor észrevette Dobrovodskýt, aki korábban segített a pincéjük tatarozásában, kedvesen így szólt hozzá:

– Ne haragudjon, tanár úr! Elnézését kérem, hogy ilyen vastag férfizoknit viselek, de baj van a vérkeringésemmel. Szörnyen el tud zibbadni a lábam. És te, kedvesem, te csak hallgass – fordult a férjéhez. – Semmit ne magyarázz, ne próbálj szépíteni! Erre határozottan megkérlek. Egyszerűen hallgass! Hát ez a helyzet, professzor úr! Főzök egy kávé. És mit szólna egy kis disznósajthoz? Fehérkenyérrel természetesen! Ecettel. Ne vonakodjon, ne mondjon nemet! Ecet és hagyma. Hát persze! Hagyma nélkül nem is disznósajt a disznósajt. Máris hozom – indult el, de hirtelen megállt, és Pozdech felé fordulva így szólt: – És te, kedvesem, szart se kapsz. Számodra nincs itt se disznósajt, se ecet, se hagyma. Semmi. Csak idd el az egész életed! Miféle emberek vagytok ti? Nem szégyellitek magatokat? Itt ülni ilyen késő éjszaka és elfogadni a kávé, disznósajtot, ecetet, hagymát! Meg a lány kenyeret, persze! Hát nincs bennetek egy szemernyi érzés sem? Egy kis szégyenérzet és tisztelet?

Aznap éjjel Pozdech Dobrovodský lakásán aludt. A villából kávé, disznósajt, ecet és hagyma nélkül, sőt, vers nélkül indultak útnak a déli lakótelep felé.

A rendetlenségben, ami Dobrovodský garzonjában uralkodott, még leülni sem lehetett. Az igazgató elfoglalta az ágyat, az egyetlen alvásra alkalmas helyet, és reggelig ki sem kelt belőle. Dobrovodský elrakta a székéről a ruhákat, a melegítőjét és az alsónemüket, és megpróbált ülve szundítani. Nemigen sikerült. Mikor már nagyon fáradt volt, maga köré csavart egy lepedőt és úgy egy órát aludt a földön. Arra ébredt, hogy fázik, ekkor befeküdt az igazgató mellé.

Ezután Pozdech nyolc alkalommal éjszakázott Dobrovodskýnál. Könnyen elaludt és jó mélyen aludt; különösebb kilengések nélkül tempósan hatolt át a költészet világából az álom állapotába, és amikor, mindig négy óra körül, vizelni ment, sóhajtozás, ásítózás, köhögés vagy halk káromkodás nélkül kelt

Stanislav Rakús legutóbbi könyve, amely 2010-ben az év prózakötete lett Szlovákiában, és amelyből egy elbeszélést közlünk ízelítőül, az ideai könyvhétre jelent meg kiadónk gondozásában *Alkoholista történetek* címmel.

fel. Elvégezte szükségét, és tudomásul véve, hogy már nincs egyedül az ágyban, hanem társat kapott, megpróbálta kollegiálisan ennek a fontos térnek csak a jobb oldali részét elfoglalni. Néhány másodperc múltán azonban mély álomba zuhan, s ebben az állapotban hatalmas, terjeszkedő teste, immáron a szerény tudatosság kontrollja alól felszabadulva, fokozatosan akkora területet harcolt ki magának, amely mellett a karcsúbb Dobrovodský számára az ágyban csak egy jelentéktelen, keskenyke egzisztenciális minimum maradt.

Pozdech alvó teste imádta a kényelmet és a hanyatt fekvést, hirtelen, egyetlen mozdulattal fordult, aztán apránként húzódott a szélről a közép felé. Expanzív tevékenységét csak akkor szüntette be, amikor Dobrovodský már a vállán és a combcsontján érezte a matracon keresztül az ágy vaskeretének fájdalmas nyomását. Egyszer egy ilyen alkalommal fel is kelt, és visszatolta az igazgatót az ágy szélére, de nem tartott soká, és Pozdech harcias teste már újra kiszorította őt a vaskeret övezetébe. Az is megfordult a fejében, hogy ügyesen letehetné az igazgatót a padlóra, betakarhatná, majd reggel a furcsa helyzetet egy szerencsés kimenetelű legurulással magyarázhatná. De erre a technikailag igényes megoldásra sosem szánta rá magát. Úgy-ahogy megszokta a kemény ágykeretet, de ellentétben az igazgatóval, aki reggel frissen, kipihenten ébredt, készen arra, hogy beosztásával és hivatásával kapcsolatos feladatait teljesítse, és emellett még a költészetnek is szenteljen az idejéből, Dobrovodský az éjszakák után bágyadt volt, álmos, és egyáltalán nem érezte jól magát a bőrében. Attól tartott, hogy csak idő kérdése, és Pozdech bolondos felesége is elkezdti itt tölteni az éjszakát.

És bár mostanra úgy látszik, hogy ez a gyászos kilátás nem állta meg a helyét, hiszen az igazgató már két hete nem iszik, és ez idő alatt egyszer sem aludt az ő ágyában, mégis rosszul érzi magát, és el van keseredve. Nem tud szabadulni Pozdech váratlan kritikájától. Időnként úgy gondolja, nem volt igaza, máskor akarata ellenére, szégyenkezve egyetért vele. Hirtelen, elhatározásának erélyességén szinte meglepődve, úgy dönt, hogy élete tartalmatlanságának szorongató érzésére tettekkkel fog reagálni. Írni fog, alkotni! Ez lesz az ő válasza a lelki üresség vádjára. Oda, ahová az igazgató nem tud áthatolni, ő lép majd be. Nem költészettel, valami mással. Például mesékkel! Egyszer régen valamit fel is vázolt már, emlékeiben csak egyetlen szereplő, Lehotský vízimanó, a

jogtudományok doktora maradt meg. Mindez még az egyetlen történet, és akkor nem volt elég türelme, hogy befejezze. Most visszatérhetne Lehotský, a vízimanó kalandjaihoz. Ha ebben a lakásban volna hol írni! Az asztalon hegyekben áll a koszos edény, a kacsatok, ételmaradékok. Minden, ami a konyhakredenc pultján már nem fért el. Dobrovodský feláll, és a kredenc felé indul. Iszik egy konyakot. Ha írni akar, meg kell teremteni a feltételeket. Letakarítja az asztalt, letörli róla a zsírt, aztán meglátja, mit lehet kihozni ebből a Lehotskýból.

Már takarít is, mossa az edényt, kidobja a szemetet. A szalámihéjak azt juttatják eszébe, hogy ételekről is írhatna. A töpörtyű például igen vidám természetű, folyton valami könnyed, gondtalan dalocskát dúdolgat. A szalonna is ilyen, kövér és jószívú. Nem csinál gondot magának abból, ha valami kicsúszik a kezéből. A sonka arisztokratikus. Finom és sértődékeny. Könnyen dühbe jön, szinte belezöldül. A lekvárnál elakadt. Talán azért, mert eszébe jutott az igazgató. Ezután már hiába tért vissza gondolatban az igazgatótól a lekvárhoz. Innia kellett még egyet. Ha a sonkáról, a töpörtyűről és a szalonnáról szóló mesét megmutatná Pozdechnek, az bizonyára jelentéktelennek és alantásnak ítélné a tartalmát. Nem fog meséket írni! A felnőtt olvasót veszi célba!

A többi edényt már nem mossa el, ami tiszta, azt elrakja a kredencbe, a piszkosakat meg a pultra teszi. Így is elég dolga lesz még az asztallal.

A felnőtt olvasóhoz a temetéseken keresztül próbál utat találni. Az elsőt semmi nem történt, a másodikra gondolva meg szinte nevetnie kell, ha sok év távlatából eszébe jut, amint a részeg villanyszerelő, František Martišovič, aki túl volt már a hatvanon, átverekedte magát a nyitott sír szélére, és szónokolni kezdett.

– Oszt emléksző, Józsi – szólította meg a halottat –, hogy megjavítottad nálam a villanyt? Nálam, a villanyszerelőné? Én meg felaprítottam neked a fát cserébe. Még kulcsod is vót a házambó. Akármikor odajötté, oszt lefeküdté a kanapéra, mikor én meg a kocsmába vótam, vagy hol.

Martišovičről aztán eszébe jutott Zlatica Dundošová, aki vízbe fúlt, róla meg Orgoň.

Az asztaltakarítással már majdnem elkészült, és Dobrovodský úgy érezte, hogy élete összes szomorú és furcsa eseményét áttekintette, amikor eszébe jutott, hogy ezt a tömbházat is meglátogatta a halál. Két hónappal ezelőtt meghalt egy négyéves gyer-

mek. A gyászjelentés ott függött a földszinten, rögtön a hirdetés mellett, amely szerint két hétig nem lesz meleg víz. Mire Dobrovodský felért a lifttel a hetedik emeletre, a kisfiú idő előtti haláláról szóló mellbevágó hírt háttérbe szorította a vízről szóló tájékoztatás, az a tény, hogy két héten keresztül nem fog tudni zuhanyozni.

Most viszont újra eszébe jut a fiú halála, a csendes haldoklás, a búcsú, az utolsó pillantás, az utolsó lehelet. Ezeken töri a fejét. Stilizál, fejben sorba rendezi elképzeléseit, és azzal a bizonyossággal, hogy ezek éppen olyan dolgok, melyek Pozdechre nagy hatással lesznek majd, elkezdí a frissen letisztított asztalon papírra vetni azt, amit fejben előkészített. A papíron azonban minden elképzelés, elhatározás, stilizáció, ami takarítás közben fölemelőnek tűnt, elégedettséggel és a győzelem érzésével töltötte el, elviselhetetlennek hat. Talán a váratlan krízis hatásá-

ra jelentkezik az éhség. A töpörtyű maradékát kidobta, a szalonnát a hűtőbe tette, és van ott egy darab disznósajt is. Az ecet a pulton. Nem, nem fog ezzel totojázni, összepiszkolni megint az asztalt! Áthúzza, amit eddig írt, és csalódottan, megalázottan megpróbál újra írni, de egészen más megközelítésből. Próbál elvonatkoztatni a konkrét eseményektől és az összefüggések terhe nélkül szabad alkotásba fog, s most a bizonytalanság, a közvetlen benyomások és érzések irányában indul el. Olyan, mintha verset írna. Nem baj, az a fő, hogy abban, amit leírt, nincs semmi hitvány vagy szánalomra méltó. Elfelejtí a töpörtyűt, a szalonnát, a disznósajtot és az éhséget.

Vagy egy órán át ír, aztán azzal a szándékkal, hogy egy kicsit szundít, hátha esetleges álmából is felhasználhat majd valamit, fejét az asztalra támasztja, és könnyen, gond nélkül elalszik.

Forgács Ildikó fordítása

Stanislav Rakús (Šúrovce, 1940. január 20.) Szlovák és orosz nyelvet tanult az Eperjesi Pedagógiai Főiskola Filológiai Karán. Középszkolai tanárként, majd a Kassai Állami Színház dramaturgiaként dolgozott. 1969-től az Eperjesi Egyetem Szlovák Irodalom és Irodalomtudomány Tanszékének tanára. Kassán él.

Prózai munkásságáért több elismerésben részesült, megkapta többek közt a Dominik Tatarka-díjat, valamint a Szlovák Írószervezetek Szövetségének Díját. Műveit számos nyelvre lefordították, néhányat közülük filmre alkalmazták.

Prózai művei *Žobráci* (Koldusok, 1976), *Ballada a kút vizéről* (1979), *Temporálne poznámky* (Időleges jegyzetek, 1993), *Nenapísaný*

román (Megíratlan regény, 2004), *Excentrická univerzita* (Excentrikus egyetem, 2008) és a humoros hangvételű meséket tartalmazó *Mačacia krajina* (Macskaország, 1986).

Irodalomtudományi írásai a *Próza a skutočnosť* (Próza és valóság, 1982), *Epické postoje* (Epikus megközelítés, 1988), *Medzi mnohoznačnosťou a presnosťou* (Sokértelműség és pontosság között, 1993), valamint a *Poetika prozaického textu* (A prózai szöveg poétikája, 1995), amelyben az anyag, téma, probléma és forma kérdéseire irányuló új elméleti koncepciót dolgozott ki. 2003-ban jelent meg *Z rozprávání, úvah a rozhovorov* (Válogatott előadások, elmélkedések és beszélgetések) című publikációja.

